

Lovas Anett Csilla

Saját hangok

Szerencsés helyzetben van a magyar szakos egyetemista, ha olyan évfolyamtársai vannak, akikkel kölcsönösen inspirálják egymást, akik egy-egy szemináriumon heves vitát folytatnak adott művek értelmezéséről, s akik akár tudományos vagy művészi szinten is foglalkoznak az irodalommal. Ilyen szerencsés hallgató voltam: társaimmal rengeteget beszélgettünk más szerzők műveiről, és adott esetben egymás írásait is véleményeztük. Recenziómmal ezt a hagyományt folytatom: Korpa Tamás és Áfra János évfolyamtársaim voltak, s örömmel szólok hozzá most mindkettejük kötetéhez.

Már első kötetük megjelenése előtt is világos volt, hogy mindketten sajátos költői nyelvet fognak teremteni, amely felhasználja a kortárs líra mintáit, ám emellett elkanyarodik a már ismert utaktól, és valami újszerűt hoz létre. A mintakövetés és az eredetiség igénye mindkét könyvben tetten érhető, de a két kötet más-más költőelődökkel hozható intertextuális kapcsolatba. Áfrát recenzensei számos kortárs szerzővel állítják párhuzamba, elsősorban a testről való beszéd szempontjából: a lehetséges elődök között Borbély Szilárd, Petri György, Szijj Ferenc és Krusovszky Dénes nevei szerepelnek a kritikákban. Számomra Varga Mátyás lírája is felmerült párhuzamként: az a fajta enigmatikusság, amely a testről való beszédet Áfránál jellemzi, a kortárs lírában talán Varga költészetére jellemző leginkább. Korpa Tamás

könyvét kritikusai másféle hagyomány(ok)ba vélik beilleszthetőnek: József Attila neve Korpa képalakítói módszerével, Piliinszky Jánosé a nyelvi világgal kapcsolatban merül fel, Térey Jánoshoz pedig többek közt tematikus párhuzamok (Drezda) kötik. Nem hermetikusan zárt lírai nyelvek tehát ezek, hanem dialógusba lépnek a 20. századi és a kortárs költészettel is.

A dialógushoz saját hangok is szükségesekek, s ez a hang mindkét kötetből kihallatszik – hol csendesebben, hol erőteljesebben. Áfra János egyszerre több hangot is beszéltet: kötetének (egyik) komoly leleménye, hogy a „lírai én”-t „lírai ő”-vé transzformálja, hiszen a versek központi hőse csak ritkán szólal meg a kötetben (akkor is mások által idézve), helyette különböző, hozzá közel vagy tőle távolabb álló emberek beszélnek róla, így újabb és újabb fénytörésben mutatva be a fiatalembert. Lázár Bence András ezt a különleges beszédmódot a glaukóma tüneteinek segítségével értelmezi, hiszen a beteg időnként villanásokat láthat, s a főszereplőt is ilyen villanásokon, „élet-fragmentumokon” keresztül láthatjuk. (*Lázár Bence András: A fény hiányába*, <http://tiszatajonline.hu/?p=42258>, a letöltés ideje: 2014. 03. 01.) A fragmentumok mégis kirajzolják a tragikusan rövid életút ívét: a betegségekkel és szegénységgel terhelt gyermekkort különös kamaszkor követi néhány szerelemmel, s a testi-lelki fájdalomakkal teli életet az öngyilkosság zárja le. „keressük

a megoldóképletet / hogy mi végre a születés / és a nemlét mihez vezet” (91. o.) A kötet végén megszólaló hang akár az olvasóé is lehetne, s nemcsak az élet nagy kérdéseire, hanem a kötetbe írt talányokra is keressük a megoldó képletet. A könyvet több okból is nehéz egyhuzamban elolvasni. A különböző szenvedések leírása megterheli a befogadót, ezért a folyamatos olvasás meg-megszakad a megrázóbb pontoknál. Másrészt a kötetben egy furcsa oszcilláció is tapasztalható: egyszerre próbál egy (viszonylag) egységes narratívát felépíteni, de a nyelvbe kódolt elidegenítő elemek egyszerre le is bontják ezt a narratívát. „ő már előre látja, / fejbe tapossák, vagy lelógatják, / de összes feje körül hártya” (63. o.) – ilyen és ehhez hasonló nehezen felfejthető mondattörédek akasztják meg a lineáris olvasást, és építik le az egységesnek tűnő narratívát. Szalay Dávid szerint ezért a kötet alapegysége nem a vers, hanem inkább a ciklus vagy maga a könyvegész, „az összeálló és egyben szét is hulló élet-történet, amely a Glaukóma műfaji behatárolhatóságát nehezíti meg, hiszen az verses monológokból összeálló regényként is olvasható.” (Szalay Dávid: *„hang a hályog túloldalán”*. Áfra János: *Glaukóma = Alföld, 2013. 6. szám, 125. o.*) A kötet regényként való olvasását a benne szereplő képek is erősítik. A fekete-fehér képsorozat egy csecsemő félprofiljával indul, és egy fiatalember félprofiljára jut el, ez a sor egyfajta fejlődésregény-jelleget ad a szövegeknek. Ebben a kötetben nemcsak a könyvborítón szereplő fotó mutatja a szerzőt, hanem a ciklusok közti arcképek is (különösen az utolsó három) Áfrára emlékeztetnek. Nagyon érdekes viszonyban áll egymással a szövegbeli „én” elrejtése, ki nem mondása és a képek által fejlődő „én” megmutatása. A szövegekből hiányzó „én” mintha a képek által mutatná meg magát: afféle „hoztam is, meg nem is”, itt

is vagyok meg nem is játék alakul ki az olvasó szeme előtt ebben a könyvben, s a szubjektum képre íródása az „énhiányos” szövegek mellett rendkívül izgalmas és újszerű.

Az én hiánya Korpa Tamás kötetét is jellemzi, de teljesen másképpen. A versekben kialakuló szubjektumszerkezetet már az első mű néhány részlete megelőlegezi: „a hosszú napszak végén rövid / bonyodalom: valaki tévedett” (8. o.); R. nem azé, aki fut” (8. o.); aki korábban végignézte, akit korábban / hallgatott, nincsen jelen itt” (9. o.) Grammatikailag általános alanyok szerepelnek a versmondatok nagy részében, de Korpa versei alapján akár a „bizonytalan alany” kategóriáját is megalkothatnánk: a versekben szereplő szubjektumokról semmit sem tudunk meg, az „általuk” használt nyelvről azonban annál többet. Ennek a kötetnek nem az én kimondása a célja, hanem maga a kimondás aktusa válik fontossá; a szokatlan, egymástól távol álló nyelvi elemek kimondása lényegesebb, mint a szövegkohézió megalkotása. E tekintetben csatlakozni tudok Nagy Csilla kritikus észrevételéhez, miszerint Korpa Tamás „nagyon sokat bíz a nyelvre: annak burjánzása vagy épp szikársága formálja a jelentést azáltal, hogy a logikai és narratív építmények helyébe lép. Ez egészen meglepő, figyelemreméltó, érzékeny megoldásokhoz vezethet, másrészt azt a veszélyt is magában hordja, hogy a metaforikusság, a tropológia átbillen, és nem megmutatja, hanem elfedi a látványt, azonosíthatatlanná, behelyettesíthetetlené téve ezáltal a viszonyokat.” (Nagy Csilla: *A helyettesítés poétikái = Műút, 2013. 41. szám, 75. o.*) A veszély mellett a meglepő megoldások jelenléte is érzékelhető. Az egyik meglepetés Korpa biójában várja az olvasót: „költő, kritikus, városlátogató”. A „városlátogató” cím a szerző városokhoz, terekhez való vonzal-

mát jelzi, s talán ebből a vonzalomból születik az a bonyolult és különleges térlíra, amely Korpa „saját hangjának” mondható. Verseiben „izabellsárga sörgyárról” (16. o.), „térritmusról és útvonalról” (24. o.), „bravúros, de türelmetlen tornacsarnokról” (58. o.) és más hasonló, rendhagyó költői jelzőkkel felruházott térszerkezetekről olvashatunk. A fülszövegben Oláh Szabolcs azt emeli ki, hogy „[a]z egymástól – időben és térben is távoli – nyelvi regiszterek élvezetes sokhangúságát” teremti meg a költő. Az élvezetes sokhangúság olyan kifejezéseket is eredményez, amelyek maradandóvá válhatnak az olvasó fejében. A kreatív képzéskor (táskával benőtt hát, aprólékos szeretkezés a fénnel) vagy a versmondatok hangzóssága (amforák és metaforák) is emlékeztetéssé teheti Korpa líráját. De hogyan válnak ezek a szókapcsolatok szerves egységgé? Egyáltalán azzá válhatnak-e? A kötetnek talán nem is

az egységességre törekvés a célja, hanem egyfajta posztmodern szétírás, a nyelv széttartó működtetése. A kötet mégsem esik darabjaira: paradox módon épp ez a szétszedett nyelv tartja egyben, hiszen minden versben megtaláljuk a fentebb említett különös megoldásokat, s a nem mindennapi képzettársítások ismétlődése teszi mégis együtt olvashatóvá a verseket. Nagy várakozással tekintek Áfra János és Korpa Tamás további munkái elé. Áfra esetében az érdekel, vajon újra egy regényyszerű verseskötettel áll-e az olvasók elé, vagy újabb, a Glaukómáétól eltérő hanggal/hangokkal folytatja az életművet? Korpa Tamásnál pedig arra vagyok kíváncsi, merre halad tovább ez a sajátos térpoétika, milyen utakat lehet még bejárni ezzel a nyelvvel? Akárhogyan is alakul a folytatás, bízom benne, hogy az ígéretes első kötetek sikeres, tartalmas költői pályákat készítenek elő.

(Áfra János: *Glaukóma*. JAK / PRAE.HU, Debrecen–Budapest, 2012. ISBN 978-615-5070-16-7; Korpa Tamás: *Egy híd térfogatáról*. Fiala Írók Szövetsége, Budapest, 2013. ISBN 978-963-7043-56-7)